

IRUÑEKO AGIRIA

Didaktika, komunikabide, eta gizarte-zientzien alorretan ari garen profesional euskaldun, katalan eta galiziar batzu; baita talde herrikoietan, eta erabilpen linguistikoaren eztabaidaketan eta aldakuntza demokratikoaren bultzadan ari garen beste batzu, bildu gara Iruñera; geure esperientziak eta aurkikundeak elkarrekin jartzekotan. Eta ondoko hau Egiaztatzen dugu:

1.- Azkeneko hogeitun urte honetan, argizapenean eta eraikuntzan saiatzen diren herri-taldeak sortu direla gure herrialdeetan. Hizkuntz komunitateen arteko desberdintasun osoak eta betidanikoak sortu ditu talde horiek, egia esan; denen artean komunitate bakar bat ezarri baita nagusi; eta abiaburu honi jarraitu zaion Estatuak, molde bereko hierarkia politiko eta mintzairagailentasuna bihurtu baititu lege eta oinarritzko instituzio.

2.- Diktadura frankistaren desegiteak, ordurarte maltzurki baztertuak egon ziren arazo publiko eta interesgarriak buruzko eztabaida librearen itxaropena zabaldu zuen. Baina espero zen aukera hori ez da mamitu. Europa alde honetan gaudenez, hizkuntz multzoen arteko erlazioaren birmoldaketa izan zen funtsezkoenetako bat. Segurutzat jotzen zen berrikusketa hori hizkuntzen sailean, edozein demokratizazio egiazkoa izango bazen; eta berorrek zuzengabekeria, gehiegikeria eta ustelkeria askoren konponketa ekarriko zuela.

3.— Eskubidezko xedeak, herriaren borondate onak, eta horren luzaz pilatutako sofrikario eta ahaleginek, behingoz eta betirako, lehendik legeztutako egoeraren berrikusketa eskatzen zuten; eta, Europako tradiziorik hoberenean, guztiontzako duintasuna eta berdintasuna finkatuko zituela, etorkizunaren zabalteak hori eskatzen zuen, baita egitura demokratiko bat. Sarkasmoan barrena, ordea, trufatu egin dira esperantza horietaz; berdintasunaren antolaketan eta adierazpenean, horretara eraman zezakeen prozesu demokratikoa baztertuz. Bere 1, 14 eta 149.1.1. artikuluetan handiro aldarrikatzen diren askatasun eta berdintasun demokratikoak, Konstituzioak berak bere 3. artikuluan zehazki irentzen eta hondatzen dituela ikusten dugu; bertan Estatuak bere izenez eta ofizialtzat babesten eta inposatzen duen hizkuntza, bakar bat baita; bidenabar «Espainiako gainerako hizkuntzak» zedarritu gabe eta defentsarik gabe uzten dituelarik. Aldarrikatuz eta izen osoaz goraiatzen den hizkuntza bat ageri da textuan, hitz batez; lotsarik gabe aipatu ere gabe besteak uzten direlarik. Honek sortzen duen kontrasteak, oinarrietan beretan funtsatzen du desberdintasuna; eta, hortik aurrera, aldarrikatu eta goratu baizik ez da egiten sustraizko desoreka hori. Lotsagarriena, beraz, hauxe da: antidemokratikoa den printzipioa, demokraziaren gorantzan zuzen-etsi nahi dela; eta aspaldidaniko diskriminazio zahar berbera, irtenbide berritza proposatzen zaigula. Hots, arazoaren kakoa diskriminazio zahar horretan datza. Garbikiago esanez: berriro hetsi da zirkulu kirats hura, aurrerabidea hezetzaturik geldituz.

4.— Egoera honek, hitz batez, aurreko egoeraren trinkotasun eta inertzia berberak ditu. Garbi agertzen da hori ondotik hartu den lege-arauketa guztian, baita beste mailetan hartu diren erabaki administratiboetan ere. Estatuko hizkuntza ofizialtzat bakar bat hartu nahi horrek, koloka jarri du dena: beste hizkuntzak (hobe-kiago esan europar hizkuntzak diren euskara, katalanera eta galiziera) uxatu egin dira, blokatu eta hondatu. Europa alde honetan, komunitate linguistikoen harremana, oraindik ere, Estatu nagusia eta errejio morroi batzuen arteko harreman gisa ikusten da; hau, jakina, berdintasun demokratikoen ukoa bera delarik. Gehiegikerien legeztapen hau erabat dago urruti Belgikan, Suizan eta Jugoslavian antolatu diren legeztapen-motetatik. Estatu hauetan, hain zuzen, arazo linguistikoak libreki eta demokratikoki eztabaidatu eta konpondu dira.

5.— Zentrifugazio honen ondorioa (eta sistemaren gotortasun orokor horren adibide), Estatuak berdintasunik gabe antolatu

duen hizkuntz eskualdekatzea da; nagusi ez diren mintzairak beren lurraldeetan beretan ere bazterturik eta zokoraturik geratu direlako. Lehen bezala orain ere —eta sekula baino nabarmenkiago, egia esan— ezin daiteke gaur normaltasunean bizi galizieraz, ez katalanez, eta ez euskaraz. Inoiz baino handiagoa da gaurko desoreka; eta deuseztaketa eta likidazio prozesuak, azkartu egin dira; egoera zuzenago batetara iristeko bideak, gain-gainetik hetsi direlarik.

Hori guztia dela—ta, hau adierazten dugu:

1.— Irtenbiderik gabeko zulo honetan sartu gaituzte. Eta buru-gabekeriak eta txotxolokeria irribarretsuak, aukera bidezkoak eta ahots jatorrak ito nahi dituzte, gauzak absurduraino eramanez. Arazo ezin larriago hauek eztabaidatu eta sakondu nahi direnean, hildakotzat jo nahi dituzte batzuk. Gure erantzukizun profesionalak, pertsonalak eta zibikoak, horrela, zuzi apal hau piztutzeroa behartu gaitu, izugarritzko iluntasun honetan argi—zirrinta bat bederen irazekitzeko asmotan.

2.— Gaur egungo ezintasunak, arrazoibide zaharraren amaia eta hutsala salatzen ditu; eta arrazoibide berri baten sorrera iragarri behar luke. Arrazoibide berri horrek ikerketa batetik, eta dinamika, jokabideak eta eguneroko pratika linguistikoak bestetik lotu behar lituzke. Badakigu pentsaerak, ekintzak, eta organiazioak elkarren beharra dutela, eta elkarren bultzatzaile gertatzen direla. Publiko egiten dugun Agiri honek, azkenik, argitasunerako eta eraikuntzarako bidean laguntzaile izan nahi luke; argitasunaren bidetik etor baitaiteke, eta ez bestetik, guretzako esperantza zabala eta eragilea. Europaren ohoretan.

Iruñean 1983ko Uztaila.